

Villányi Györgyné Jutka

A MOZDULAT SZABADSÁGA ÉS A ZENE SZERETETE, MINT A FEJLŐDÉS – FEJLESZTÉS RUGÓJA KOKAS KLÁRÁNÁL

DOI: <https://doi.org/10.32558/abszolot.2021.34>

Ezek a szavak jutnak eszembe, és kaptak hangsúlyt az elmúlt évben bennem, amikor Kokas Klára munkásságának és tevékenységeinek sokszínűségét tanulmányoztuk.

Ez a lelkesedés fogott el, amikor annak idején Budapesten a III. kerületi Mókus utcai Zeneiskola mellett megnyitott óvodát „zenei” óvodának nevezte el a fenntartó,¹ azzal a céllal, hogy ez a két intézmény együttes bázist jelentsen a zenei nevelés számára Óbudán.

Akkor még szó sem volt alternatív lehetőségek megvalósításáról a közoktatásban, de az akkori osztályvezető² kiváló pedagógus volt, céljának tekintette a fejlődés-fejlesztés útjainak kiépítését az újjá épülő Óbudán. Olyan kollégák indították be az óvodát, akik mást akartak csinálni, volt koncepciójuk³. A III. kerületi Művelődési Osztály vezetője kiemelte az óvoda beindításakor, hogy szeretné támogatni az újszerű szakmai munkát a zenei központot jelentő Mókus utcai iskolában és óvodában.

2017-ben a Magyar Pedagógiai Társaság Kisgyermeknevelési Szakosztályának összejövetelein felidéztük azokat a módszereket, élményt adó percekét, amelyek felhasználásával a tanulási folyamatokba változások léptek be. A szakosztályi ülésen a World Cafe-beszélgetések izgalmas témáit nehéz volt abbahagyni. Személyiségformálás zenével Kokas Klára tanítása alapján – ezzel a témával foglalkozott az egyik csoport.⁴

Kokas Klára munkássága nem egy módszert – annál sokkal többet – , egy új szemléletet jelent a zenei nevelésben. Arra mutat rá, hogy a zene és a környezet az egész személyiségre hat. A zenére improvizált szabad mozgás az önkifejezés terén csodás megnyilvánulásokat hoz létre. Erősen

---

¹ Fenntartó: a III. kerületi Tanács Kurilla József tanácselnök-helyettes 1976.

² A III. kerületi Művelődési Osztály Vezetője Sokorai Lajosné Éva erősen támogatta a szakmai differenciálás megvalósítását a sorra nyíló lakótelepi intézményekben.

³ A III. kerület Mókus utcai Óvoda nevelőtestülete a zenei nevelés és az innováció hívei voltak.

⁴ Kiemelt gondolatok FARKAS Annamária cikkéből A *Kisgyermek* 2017/3. szám (beszámoló az MPT Kisgyermeknevelési Szakosztály programjából)

hat a mozgás kultúrájára, az önkifejezés sokféle megvalósítására a térben, a gondolatokban, és az érzelmi élet alakulásában. A viselkedés alakításában természetes irányt mutat. A cselekvéses tanulás kap kiemelt szerepet a gyermek életében, és ezáltal a kreativitása, érzékenysége jobban fejlődik. Kokas Klára szinte csodát művelt a gyerekek között: megnyitotta fantáziájukat, felszínre hozta érzelmeiket, közösséget teremtett.

A program lelkes ismerői és gyakorlati tapasztalatokkal rendelkező pedagógusai, Antolik Éva, Csendes Zsuzsa, Borosné Hodop Mária mint egykori tanítványok felelevenítették Kokas Klára színes személyiségét, vitalitását, mindenkire ható kisugárzását.

A Kokas tanítványok visszaemlékezései

Antolik Éva:

Kokas Kláráról csak rajongással lehet beszélni.

Magas hőfokon, maximális odaadással, szívvel-lélekkel tanított. „Mióta emlékezni tudok, szép zene volt mellettem, körülöttem, igazán zenével dajkáltak, neveltek, szerettek és tanítottak. A gyerekek a világom közepe, nekik viszem a zenét...”

Azok a nagyszerű zenék! Csalhatatlan érzékkel választotta ki a zeneművek leginspirálóbb, legnagyobb részleteit: „Zeneválogatásunk sok energiát emészt, ritkán pottyan az öliünkbe...egy - egy kerek tétel, amely időtartamában is megfelel.”

Az a bensőséges kapcsolat a gyerekekkel! K. Évi, aki évekig járt Klára Teljes szerefűk nevű csoportjába, így fogalmazta meg érzéseit: „...az kéne, hogy minden napomban benne legyél.” Mindenki megtapasztalhatta, hogy ő fontos, különleges, figyelmet, és főleg szeretetet érdemel. Amikor ellátogatott óvodai csoportomba, a gyerekek úgy fogadták, mintha már régóta ismernék, bizalommal fordultak felé.

Órái felejthetetlenek. A tanítványok, hazai és külföldi vendégek közül néhányan buzgón jegyzeteltek, de az járt jól, aki gátlásait levetve képes volt önfelédten bekapcsolódni a kicsik és szülei játékába, tevékenységeibe, gyermeki örömmel, kíváncsisággal. A Kokas-pedagógiához vezető út első, legfontosabb állomása a közvetlen találkozás, személyes át- és beleélés. Nem volt könnyű, mert ki kellett lépni a hagyományosan irányító szerepből. A gyerekek szabadon választhattak kifejezési formát, pillanatnyi állapotuk, hangulatuk szerint, a számukra megfelelőt. Klára szinte észrevétlenül irányított, miközben szólt a zene. Táncával, mimikájával, elismerő tekintetével biztatott, segített, dicsért.

„Nem a mozdulataimmal, a lényemmel tanítok.”

A dramatikus játékok, átváltozások során nem csak zenére figyelmet tanított, hanem együttműködést, egymásra figyelmet. Közösségi érzést formált, alakított. A

változatos kifejezési formák – szabad mozgás, tánc, a zene ihlette történetmesélés során türelmet, empátiát fejlesztett. Csoportjaiba mindenkit befogadott, sérülteket is. Náditiúndér. Ezt a címet adta A zene felemeli a kezemet című könyve⁵ egyik kataritikus fejezetének. „Egész életemben zenélni szerettem volna... Mindenbonnan elküldtek. Klári néni az utolsó reményem, ha azt mondja, nem lehet, feladom.” (Részlet a kerekesszékes lány Klárának írt leveléből.)

„Aznap válaszoltam. Másik óránkon már ott ült... gyerekeink vidám gyűrűjében egyre jobban átmelegedve.”

Klára munkatársaként betekintést nyerhettem alkotó munkájába is, nézhettem szívet melengető filmjeit. A Náditiúndérről készült filmet minden pedagógus-jelöltnek ismernie kéne!

„Ezt nem mindenkinek mutatom meg, nem értenék.” Jegyezte meg keserűen a Táncszívt egyik részletére. Kemény harcokat vívott. Fájó, hogy éppen pedagógus körökben mekkora ellenállásba ütközött, viszont lelkes hávei, támogatói voltak tudósok, művészek, ismert emberek. Gonda János professzor indítványára így jöhetett létre két nemzetközi kurzus Klára vezetésével az Innovatív Zenepedagógiai Intézet szervezésében Tatabányán 1992-ben és 1993-ban. Így készülhetett el egy megindító film Vitray Tamás segítségével arról, hogyan talált Klára új utakra vak gyerekekkel, hogyan tette számukra is elérhetővé tanítását.

Az 1992-es tatabányai kurzus hatására döntöttem el, hogy a Kokas-pedagógia mintájára csoportokat indítok én is. A III. kerületi Mókus utcai óvodában Csendes Zsuzsa segítő támogatásával több évig vezettem órákat Zenekuckó néven. Az első csoportot több is követte: művelődési házakban szülőkkkel, a „Lóczy”-ban állami gondozott gyerekekkel. Nagyszerű volt a tapasztalat: a módszer átültethető, továbbadható, működik!

Különleges adomány, hogy Klárát ismerhettük, szerethettük. Többek lettünk általa. Az idézetnek, amely utolsó bekezdése A zene felemeli a kezemet című írásának, mélyen elgondolkodtató üzenete van:

„Köszönet a szülőknak, akik bizalommal hozták hozzám a gyermekeiket hosszú éveken át mindnyájunk örömére és sokak tanulságára. Végül köszönet a gyerekeinknek, akikben hinni lehet.”

Azok a meghitt hangulatú búcsúénekek! Egy szál gyertya világánál megpibemve. Felhőttek ölében .....Ez a Zoborvidéki népdal – Kodály gyűjtése – Klára egyik kedves dala volt:

*„Piros alma mosolyog a dombtetőn.
Sárga kendős kislány sétál a mezőn.
Szép a mező, megszépül a virágtól,
vagy attól a sárga kendős kislánytól.”*

---

⁵ Akadémiai Kiadó, 1992.

Csendes Zsuzsa:

*„Egyebet fel ne vegyetek,
Csak nektek való köveket.”
(Lapp varázsének)*

Én rátaláltam a követemre. Köszönöm Kokas Klárának.

Számomra ajándék volt, hogy Kokas Klára tanítványa lehettem. Ritka szerencse, amikor egy tanítvány nemcsak egy kiváló TANÍTÓVAL – így szerette hívni magát Klára – hanem egy VARÁZSLÓVAL találkozik. Aki karizmatikus, biteles személyiséggel szinte észrevétlenül, de mélyen hat - mint a zene - arra, hogy hivatásként választott munkámat jobban, még jobban tudjam átélni és a gyerekek javára fordítani. Magas színvonalon átadott tudása a zene személyiségformáló hatásáról tökéletesen összecsengett azszal a gyakorlattal, melyet a gyerekcsoportjaiban tapasztalhattam. Valamennyi órája meghatározó élményként hatott további pedagógiai munkámra.

Első benyomások Klára óráit látva: megdöbbenés, némi értetlenség. Szokatlan, furcsa, de vonzó. „Hú-ha, ezt így is lehet?” Közben meg az a jó érzés, hogy a gyerekekhez és a zenéhez való nem mindennapi, alkotó közelítés az egyéniségeimtől csöppet sem távoli.

Klára írásai közt találtam: „Meggyőződésem, ha Kodály láthatta volna, hogy én Bachra bukfcenzzem a gyerekekkel, akkor azt mondta volna: Hm ...”

Azért voltak nagyszerűek a tanfolyam órái, mert minden kérdéssünkre, bizonytalanságünkra, kétehyünkre megértő, érthető, pontos választ kaptunk. Tudósat, nemcsak a zenéről, a mozzdulattal kifejezés ősz erejéről, hanem a lélektanról, fontos értékekről. „Én nem zenét tanítok. Életörömöt tanítok: a szemlélődés örömét és a felfedezését. Az ábítat és a katarzisz örömét. És az összzetartozását.”

Őszinte érdeklődést, bizzztatást kaptunk, amikor felmerült: hogyan, mit lehetne ebből adaptálni az óvodai életbe. Klára soba nem receptet adott, hanem bizzzalmat abhoz, hogy intuíciónkra hallgatva, bátran forduljunk másképp a gyerekek felé, ha a zenével „dolgozzunk”. Jó mintákat a gyakorlatból bőven láthattunk. Ugyanazt a segítő odafigyelést élbettük át, mint amit a gyerekek kaptak a foglalkozásokon és pont annyit, amire épp szűükségük volt. „Minden gyerek legfontosabb igénye a felnőttek teljes figyelme”.

A Kokas módszer számomra az a mód, az a bizzztságot nyújtó, visszaterő, megvalósítható szabályokat tartalmazó keret, ami segített a gyerekek zene befogadását, az egymásra figyelést, ének és mozzgás improvizációt, dramatizzálást, lelki folyamatok megélését. A módszer az óra felépítése, ami kapaszkodó volt felnőtteknek (pedagógusnak, szűülőnek), gyerekeknek egyaránt, mivel lehetőséget nyújtott az elméhyülésre, szabad önkifejezésre. Az órák felépítése a következő volt: bemutatkozás, névéneklés; megjelenítés, dramatizzálás; mozzdulatok zenére; búccsüéneklés.

Kokas Klárának köszönhetően a 80-as évektől változás kezdődött a Mókus utcai óvodában. Lassan, fokozatosan megfontoltan, erőltetés nélkül. Ennek a folyamatnak lelkes, aktív, kreatív résztvevői voltunk a zene szeretetével megáldva. Kokas Klára gyerekeket, felnőtteket elbűvölő koncepciója a zenével nevelésről mindegyikünkre erőteljesen hatott.

Óvodánkból néhány év alatt hét óvónő is járt Klára előadásaira és gyerek foglalkozásaira. Jó csapatot alkottunk, hogy alkotassunk. Ehhez óvoda vezetőinktől maximális támogatást kaptunk. Klárával hosszabb távon kapcsolatban maradtunk, beszámoltunk adaptációs próbálkozásainkról, tapasztalatainkról, készítettünk számára ének improvizációs felvételeket, helyszínt biztosítottunk TV felvételhez. Legnagyobb örömünkre jött látogatóba gyerekeink közé is, akik szempillantás alatt érezték kislugárzását.

Mindennapi tapasztalataink, eredményeink közé tartozott, hogy a dalok sokkal hamarabb rögzültek a mozdulat segítségével, vagy az érintős, ölbe ülős énektanítással, s nemcsak a testrengések átadása miatt, hanem az érzelmi igény által is.

A névénklés bármikor, játékidőben, foglalkozásokon megvalósítható volt, olykor mozdulattal kísérve is. Sokat elárult a gyerekek nevékhöz való kötődéséről, humoráról, sémához, vagy kreativitáshoz való viszonyáról.

A dramatizálás, átváltozás játék helyét sokáig kerestük térben és időben, míg megtaláltuk a legjobbat. Alkalmanként ez a délutáni szabad játékidőben működött hatékonyan. Nagyobb térben, kisebb zaj háttérrel és önkéntes részvétellel. Gyönyörű népdalaink és Kodály Zoltán műve, a Kis emberek dalai adták az alapot a mozgással kifejezett történetekhez. A gyerekek ismereti, emlékei, valamint fantáziájuk elegye egyre változatosabb, különleges mozgásokat varázsoló élő belőlük, amikor megszólt az ének. A leheletfinom, zenébe simuló mozdulatoktól az intenzív nagy mozgásokig széles és nagyon egyedi volt a repertoár. Izgalmas élmény volt látni, hogy óvodásaink nonverbális módon is egyre több érzést tudtak kifejezni a zene segítségével és ez beépült a mindennapjaikba. Sokkal több információ birtokába jutottam ezeken a játékokon keresztül a gyerekek aktuális hangulatáról, szorongásáról, örömről. „Nézni, hallgatni, figyelni, tanulni kellene a gyerekeket egyenként és gyönyörködni a különlegességeikben.”

Ugyanerre az időszakra esett óvodai családi ünnepeink (Karácsony, Anyák napja) megújítása. Korábban is igyekeztünk lazán készülni a kedvenc dalok, versek, mese dramatizálások válogatásával kellemessé tenni ezeket az érzelmekkel telített ünnepeket, de nem mindig sikerrel.

Fantasztikus mintát kaptunk Klára óráin arról, hogy a szülők, gyerekek együtt éneklése, együtt mozgása, azaz együttműködése mennyi megbírt pillanatot, pervet szerzett a résztvevőknek. Megható, szép jeleneteket láttunk azután a mi ünnepeinken is, amikor a gyerekek és felnőttek nem egy láthatatlan függöny két oldalán, hanem felszabadultan, egymással tekintet és mozdulatokat váltva a zenére, adták át örömeiket a köszöntésben.

Én is örömmel adtam át gondolataimat, érzéseimet Kokas Kláráról.

Borosné Hodop Mária:

Pályakezdő óvónőként nagy lehetőség volt számomra, hogy egy olyan óvodában kezdhettem dolgozni, ahol hangsúlyos volt a zenei nevelés, tehetőség gondozás. Színes, pezsgő szakmai életbe csöppenhettem bele.

Ezekben az években lehetőségem volt megismerkedni Kokas Klára módszerével továbbképzések keretében. Kolleganőmet és engem is megérintett a művészet, amit Klára képviselt. A tanításaiban a zenehallgatás szabadságát, a zenére a testi, lelki mozdulásokat együtt mozgásokat, egymásra találásokat, kapcsolatépítést, történet eljátszásokat ismerhettem meg. Ezzel a módszerrel a gyerekek személyiségét erősítjük, fejlesztjük. Sok más képesség mellett leginkább az improvizációs készségük és kreativitásuk is fejlődhet. Érdekes volt a gyakorlatban kipróbálni és azokat a mozzanatokat bevezetni, melyek működhetnek nagy létszámú óvodai csoportokban.

A továbbképzésen ijesztőnek tűnt, mikor Klára a bemutatkozásunkat, a névéneklést mozdulattal kérte. Én gyerekkorom óta énekeltem (6 éves korom óta kórusban is), nagyon izgultam, de kért megnyilvánulásom a megkönnyebbülés mellett örömet is okozott.

A mai napig fontos részét képezi a gyakorlatomnak a névéneklés. A dallam-improvizációs lehetőségen túl személyiségfejlesztő szerepét tartom fontosnak, az önanonosság, az önértéktézés fejlődését támogatja Klára szellemisége, szemlélete.

Csodálatos élmény volt fiammal együtt részt venni Klára foglalkozásain, később tanítványa, Antolík Éva foglalkozásain.

A pályám során sok-sok örömteli pillanatot élhettem át tanításai révén. Folyamatosan kerestem a lehetőségeket, hol tudom alkalmazni a tőle tanultakat csoportjaim mindennapjaiban, vagy a délutánonként szervezett tehetőség gondozó zene foglalkozásaimon.

Örömmel tölt el, hogy ma is munkatársaim keresik a lehetőségeket Klára művészetének megismerésére és szellemiségének továbbvitelére.

Egy katartikus élményt is átélhettem egy 6-7 éves kisebb létszámú (még egy év óvodai nevelést igénylő) gyerekek körében. Ősember projektben sok - sok zenét hallgatva, a kiválasztott zenéjükben az egész csoport (18 gyerek) együtt játszott el egy történetet: „A mamut csorda elől elbújtak, jelezték a vadászoknak, hogy az állatok sokan vannak, nem sikerülhet a győzelem. Kivárták a „barlangban”, míg a csorda elvonul. A zenével teljesen összhangban akkor merészkedtek elő, mikor a zene is lecsendesedett, elbalkult.” Történet elmesélésük örömet okozott mindannyiuknak, többek lehetek egyénenként is, közösségükben is. Nevelőjüként én is gazdagodtam.

A pályám végén mesterprogram megvalósítására készülök: „Önértéktézés fejlesztése művészeti eszközökkel” címmel. A programom egy részében Kokas Klára szellemiségével, a tőle tanultakkal szeretném megvalósítani, hogy a gyerekek bátran válasszanak a zenék közül, történeteiket játsszák el mozgásokban, fessék, rajzolják le érzéseiket.

Hálás vagyok, hogy megismerhettem Kokas Klárát, köszönöm, hogy tanulhattam tőle, mind anyaságomban és pedagógusként több, gazdagabb lehettem.

***

A tanítványok visszaemlékezései alapján összegzésként is igen találó Nádás Péter író megállapítása:

„Kokas Klára a szó legősbibbi értelmében tanító. Varázsló, aszkéta, szent, aki nem pusztán tudását adja át, hanem önmagát, teljes, kiművelt személyiségét. A gyerekek, akiket megtanít a mozdulat szabadságára és a zene szeretetére, valószínűleg ezt a titkot lesik el tőle”.

Felhasznált irodalom

ANTOLIK Éva, Csendes Zsuzsa (2017): Kokas Klára pedagógiai üzeneteiből. *A Kisgyermek* országos szakmai lap 2017/3.

ANTOLIK Éva: Baráti szörnyek. Megjelenés helyei: az *Óvodai Élet* fővárosi szakmai lap 1992. 1. évf. 2. szám, 3-7. oldal; *A Kisgyermek* országos szakmai lap 2017/4.

FARKAS Annamária (2017): „Konferencia” másképpen. *A Kisgyermek* országos szakmai lap 2017/3. 7. oldal

<http://lemon.hu/2015/12/22/kokas-klara-aki-megtanította-a-magyarokat-zenet-hallgatni-tancolni-es-elni/>

KOKAS Klára: *Fut szalad a pejkió* (jegyzet)

KOKAS Klára (1992): *A zene felemeli a kezeimet*, Akadémiai Kiadó, Budapest.